

18. YÜZYIL ŞAIRİ VISÂLÎ VE BİLİNMEYEN ŞİİRLERİ *

Ahmet ALKAN**

ÖZET

Klasik Türk edebiyatı sahasında henüz adlarına ya da eserlerine ulaşılamamış pek çok şair bulunmaktadır. Bu şairlerden biri de çalışmanın konusu olan Visâlî [ö. 1731-32]'dir. Visâlî 18. yy şairlerinden olup Trabzonludur. Asıl adı Mustafa olan şair, Firâkî ve Visâlî mahlaslarını kullanmaktadır. Visâlî, Rifaiyye tarikatına mensup bir şair olup eserlerinin muhtevasını genel olarak din ve tasavvuf oluşturur. Kaynaklarda hayatı ve eserleri hakkında yeterli bilgi bulunmayan şaire ait İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi TY 2247'de Tuhfetü'n-Nizâm adlı bir mecmua bulunmaktadır. Bu mecmuada şairin tasavvuf konulu manzum ve mensur risaleleri ile muhtelif nazım şekilleriyle kaleme alınmış çeşitli şiirleri yer almaktadır. Bu çalışmada kütüphane kayıtlarına Tuhfetü'n-Nizâm adıyla kaydedilen mecmuada yer alan Visâlî'ye ait şiirler konu, nazım şekli, vezin, kafiyeye-redif gibi hususlar açısından incelenmiştir. Mecmuada yer alan eserlerden hareketle Visâlî'nin hayatına, itikadına ve edebî kişiliğine ait veriler tespit edilip şairin biyografisi ve edebî kişiliği ortaya konmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte Visâlî'nin mecmuada yer alan ve çalışmaya konu edilmeyen diğer eserleri hakkında bilgiler de verilmiştir. Böylece klasik edebiyat sahasında ürünler vermiş bir şairin yaşamı ve eserlerini ortaya koymak ve alanın araştırmacılarının istifadesine sunmak amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler

Visâlî, tasavvuf, sadabad, mecmua, tuhfetünnizam.

Giriş

Klasik Türk edebiyatı altı yüz yıllık geçmişiyle Dünya edebiyatları arasında önemli bir yere sahiptir. Uzun bir dönemi kapsayan bu süreç içerisinde pek çok şair ve naşir eserleriyle bu edebiyata katkı sunmuşlardır. Ancak gerek sonradan gelen kuşakların ecdadın mirasına yeterince sahip

* Araştırma Makalesi. Makalenin geliş tarihi: 11.09.2023 / Kabul tarihi: 01.11.2023

** Dr, Milli Eğitim Bakanlığı, ahmetalkan-1989@hotmail.com, (ORCID ID: 0000-0002-5826-6632).

çıkamaması gerekse uzun vadede çok geniş bir coğrafyaya yayılmış eserlerin muhataplarıyla doğru zamanda buluşamaması bazı eserlerin ve onların sahiplerinin gün yüzüne çıkmasını engellemiştir.

Son yarım asırda modern bir zemine oturtulan klasik Türk edebiyatı çalışmaları, günümüzde gelişen teknoloji, yazma eser kütüphanelerindeki belge ve dokümantasyon çalışmaları, verilerin dijital ortamlara aktarılması ve araştırmacılarla buluşma imkânlarının kolaylaştırılması sahaya ilgili yeni belge ve bulguların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu sayede kendisinden ya da eserlerinden haber olunamayan, olunsa bile içeriklerine dair bir malumat bulunamayan binlerce eser ve şair tarihin tozlu raflarından gün yüzüne çıkma imkânı bulmuştur.

Trabzonlu Visâlî de bu şairler arasındadır. Kaynaklarda Visâlî mahlasını kullanan şairler bulunmaktadır.¹ Ancak çalışmada şiirlerini tahlil edeceğimiz Visâlî hakkında pek az malumat bulunmaktadır. Asıl adı Mustafa olan ve Şeyh Mustafa Firâkî Efendi olarak bilinen Visâlî'nin doğum tarihi meçhulken kaynaklar ölüm tarihi olarak H. 1144/1731-32 yılını vermektedir.² Kendisine verilen Şeyh unvanından tekke mensubu bir şair olduğu anlaşılan Visâlî, şiirlerinde Firâkî mahlasını da kullanmıştır. Şairin Molla Gürânî Camii bahçesinde medfun olduğu bilgisi verilmekle birlikte³ caminin yeri hakkında net bilgi verilmemiştir.

Visâlî'nin hayatı hakkında malumat veren kaynakların sayısı birkaç tane olup verilen bilgiler sınırlıdır. Ancak İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Bölümü 2247 numarada Visâlî'nin eserlerinin ve şiirlerinin yer aldığı bir mecmua tespit edilmiştir. Visâlî'nin külliyyatı denebilecek bu mecmuada şairin üçü mensur biri manzum olmak üzere dört risalesi ve daha önce neşredilmemiş bazı şiir ve kasideleri yer

¹ Sadık Erdem (1994). *Râmiz ve Âdâb-ı Zuraîfâ'sı (İnceleme-Tenkidli Metin-İndeks-Sözlük)*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını-Sayı 79, s.280; Gencay Zavotçu (2020). *Tezkire-i Rızâ (İnceleme-Metin-Dizin)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, s.239.

² Cemal Kurnaz; Mustafa Tatçı (2001). *Tuhfe-i Nâilî (Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri)*, CII, İstanbul, Bizim Büro Yayınları, s.761; Müstakimzâde Süleyman Saadeddin (2000). *Mecelletü'n-nisâb, Tıpkı basım*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, s.337a; Beyhan Kesik (2014). "Firâkî (Visâlî) Şeyh Mustafa Firâkî Efendi" *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, [ET. 19/07/2023].

³ Beyhan Kesik (2014). "Firâkî (Visâlî) Şeyh Mustafa Firâkî Efendi" *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, [ET. 19/07/2023].

almaktadır. Eserlerin incelemesi yapıldığında Visâlî'nin yaşamına ve edebî kişiliğine dair önemli ipuçlarının da elde edildiği görülmüştür.

Özellikle risâlelerindeki sebab-i telif kısımlarında Visâlî, hayatı hakkında bilgiler vermektedir. *Tuhfetü'n-Nizâm* adlı eserinde uzun süre çeşitli yerlere seyahatlerde bulunduğunu ve bu seyahatleri sırasında birçok tarikat şeyhi ve dînî unvana sahip kişiyle görüşüp onların birikimlerinden yararlandığını ifade etmektedir.⁴

Eserlerinin konusunu tasavvufun teşkil ettiği görülen Visâlî, Rıfâiyye tarikatının şeyhlerindedir. Kendisi *Tuhfetü'n-Nizâm* adlı eserinde Rıfâiyye'nin otuz dördüncü şeyhi olduğunu dile getirmektedir.⁵ Ömrünün uzun bir kısmını tekke yaşamına adanmış olduğu görülen Visâlî'nin ömrünün en az son çeyreğini İstanbul'da geçirdiği kanaatindeyiz. Sadabad Kasrı'nın güzelliklerini anlattığı ve III. Ahmed'e ithafen yazdığı tarih kasidesinde dönemin padişahına ve sadrazamına övgülerde bulunan Visâlî'nin Sadabad Kasrı'nın önceki ve sonraki halini tasvir eden ifadelerinden İstanbul'da kasrın inşasından önce de bulunduğu görülmektedir. Kasrın tanzim tarihi 1722 yılı olduğuna göre⁶ Visâlî'nin bu tarihten önce ve sonra İstanbul'da ikamet ettiği anlaşılmaktadır.

Visâlî, çift mahlaslı bir şairdir. İki mahlasının olmasının sebebinin şair, Sâlik-name adlı manzum risalesinin 192. beytinde görünürde Firâkî olduğunu ancak özde visâle kavuşmayı arzu ettiğinden Visâlî mahlasını da kullanması şeklinde açıklamaktadır.⁷

E d e b î K i ş i l i ğ i

Mecmuada gerek manzum gerekse mensur edebî ürünlere rastlanmaktadır. Şiirlerinde gazel, kaside, kıta, muhammes gibi nazım şekillerini kullanan Visâlî, eserlerini Arapça-Farsça kelime ve tamlamaları yoğun kullansa da dili dönemine göre açık ve anlaşılırdır. Dînî-tasavvufî

⁴ Visâlî (Firâkî), *Tuhfetü'n-Nizâm*, (Müstensih: Şeyhzâde Seyyid Muhammed bin Şeyh İbrahim) İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar 2247, vr. 24^b.

⁵ Visâlî (Firâkî). *a.g.e.*, vr. 27^a.

⁶ Banu Bilgicioğlu (2008). "Sâdâbâd", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, C.XXXV, 379.

⁷ *Firâkî mahlaşum zâhirle ammâ*

Vişâlî oldığım bâtınla a'lâ (Sâlik-nâme, b/192, vr. 43^b).

şiiirlerin yanında âşıkâne nitelikte birkaç gazeli de mecmuada yer almaktadır. Ayrıca memleketi Karadeniz'in simgelerinden olan fındık hakkında yazdığı övgü dolu gazel ilgi çekicidir.

Visâlî'nin mensur ve manzum kaleme aldığı eserlerin içeriğine bakıldığında âşıkane şiiirleri bulunmakla birlikte bir tarikat şeyhi olarak tasavvufî, seyrüsülûku konu edinen şiiirlerinin bulunduğu ve bu şiiirlere didaktik bir üslubun hakim olduğu görölmektedir.

E s e r l e r i

İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'ndeki TY 2247 numaralı mecmuada, Visâlî'ye ait biri manzum-mensur olmak üzere üç risalesi bulunmaktadır. Bunlar dışındaki şiiirleri ise bu makalenin konusu olup çeşitli nazım şekilleriyle kaleme alınmış edebî ürünlerdir.

D ü r r i ' l - Y e t i m F î - B e y â n - ı A h v â l - i A h l â k - ı
Z e m î m

Mecmuanın 3^a-23^a varakları arasında yer alan eser mensur bir risaledir. Eserin konusunu tasavvufî kavramlardan olan ahlâk-ı zemîme ve ahlâk-ı hamîdenin hakkında verilen bilgiler teşkil etmektedir. Visâlî, eserinin mukaddimesinde seyr ü sülûk yoluna girmeye niyet eden ve bu yolda çaba harcayan sâliklerin ahlâk-ı zemîme ve ahlâk-ı hamîdeden habersiz olduklarını onlara ahlâk-ı zemîmenin tehlikelerini anlatmak ve bu tehlikelere düşmekten kurtulmalarını sağlamak amacıyla ilâhî bir işaretle eserini kaleme aldığını ifade eder. Eserde zemîme ve hamîde kelimelerinin lafzî özelliklerinden yola çıkılarak işaret ettikleri anlamlar dile getirilir. Sonrasında seyr ü süluk yolunda olan saliklere nasihat tarzında ahlâk-ı zemîme'nin zararları ve ahlâk-ı hamîde'nin yararları anlatılır. Esere "arz-ı cemâl eyledikce ıkalbüme yâr-ı kâdîm/oldı Vişâlî târîh-i kitâbumuz dürr-i yetîm" beytiyle h.1134/m.1721-22tarihi kayıt düşölmüştür.

T u h f e t ü ' n - N i z â m

Mecmuanın 24a-33b varakları arasında yer alan eser mensur bir risâledir. Visâlî, risalesinin mukaddimesinde birçok yere seyahatlerde bulunduğunu bu vesileyle birçok tarikat büyüğüyle görüşüp onlardan istifade ettiğini ve bu vesileyle eserini kaleme aldığını ifade etmektedir. Risâlede Nakşibendiye başta olmak üzere Bektâşiye, Kâdiriye, Halvetiye,

Rıfâiyye gibi tarikatların silsilesi ele alınmaktadır. Visâlî, burada kendi silsilesini de verip tarikatının otuz üçüncü şeyhi Seyyid Hüseyin Sadrî'den sonra Rıfâiyye'nin otuz dördüncü şeyhi olduğunu ifade etmektedir⁸

S â l i k - n â m e

Sâliknâme, Visâlî'nin mensur bir mukaddimeyle kaleme aldığı 194 beyitlik manzum risâlesidir. Mecmuanın 37a-43b varakları arasında yer alan eserde Visâlî tarafından elli sekiz tasavvufî kavramın açıklaması yapılmakta ve bu yolla seyr ü süluk ehline ahlâkî nasihatlerde bulunmaktadır. Visâlî risalesinin mukaddimesinde kendi zamanındaki dervişlerin seyr ü süluk adabına uymakta zorlandıklarını ve hakkıyla bilmediklerini söylemekte ve onlara yol göstermek için bu risâleyi kaleme aldığını dile getirmektedir. Eser üzerinde tarafımızca yapılan çalışma devam etmektedir.

Ş i i r l e r i

Tuhfetü'n-Nizâm adıyla kayıtlı mecmuada Visâlî'ye ait 17 şiir tespit edilmiştir. Bu şiirler genel olarak konularını tasavvufun teşkil ettiği 8 müfred, muhammes nazım şekliyle yazılmış bir naat ve bir güfte, çeşitli konularda yazılmış 5 gazel, bir kıta, ve biri Sadabad Kasrı'nın övgüsünde olmak üzere iki kasideden oluşmaktadır. Aşağıda bu şiirler içerik ve yapı özellikleri açısından incelenmiştir.

K o n u

Visâlî'nin şiirlerinin konusuna bakıldığında tasavvufî bir bakış açısının ön planda yer aldığı görülmektedir. Bu durum şiirlerinde naat, güfte, ilahi gibi türleri yoğunlaştırmıştır. Ancak bunların dışında aşk, övgü, yöresel güzellikler gibi hususlar da Visâlî'nin şiirlerinde kendilerine yer bulmuştur. Mecmuada Visâlî'nin sekiz müfredi yer almaktadır. Müfredlerin konularına bakıldığında içinde yaşadığı tasavvufî çevrenin etkileri görülmektedir. Salık olmak, içsel bilgiye ulaşmak ve dünyaya rağbet etmemek müfredlerindeki esas nokta olarak dikkat çekmektedir. Visâlî'nin biri muhammes diğeri gazel nazım şekli ile kaleme alınmış iki güftesi bulunmaktadır. Her iki şiir de konu itibarıyla Hz. Muhammed'in övgüsünde yazılmış, onun güzel özelliklerini ve ona olan hasret duygusunu

⁸ Visâlî (Firâkî). *a.g.e.*, vr. 47^b.

dile getiren bir naattır. Aynı şekilde 9. Numaralı muhammes de Hz. Muhammed'in övgüsünde kaleme alınmış bir naattır. 11 ve 12 numaralı şiirler gazel nazım şekliyle kaleme alınmış olup 11. şiirin başlığında ilahi olduğu belirtilmiştir. 13. Şiir, aşk ve özlen duygularını dile getirmektedir. Kafiye örgüsü, beyit sayısı gibi hususlar açısından bakıldığında kıta özelliği göstermekle birlikte 11'li hece ölçüsüyle kaleme alınmış olmasıyla bu nazım şeklinden ayrılmaktadır.

Visâlî'nin şiirlerinden ikisi (14 ve 15 numaralı şiirler) kasidedir. Visâlî, 39 beyitten oluşan 14 numaralı kasidesinde varlık konusunu ele almakta ve eşref-i mahlukat olarak yaratılan insanın kainattaki konumu üzerinde durmaktadır. 29 beyitlik 15 numaralı kasidesi ise 1722 yılında dönemin padişahı III. Ahmed tarafından inşa ettirilen Sadabad Kasrı'nın övgüsü üzerinedir. Kasidede dönemin padişahı III. Ahmed övülmekte sonrasında kasrın inşasından önceki mesire yerinin durumu, kasrın ve çevresinin özellikleri ve inşayla birlikte geçirilen değişim canlı tasvirlerle ve akıcı bir anlatımla dile getirilmektedir.

Visâlî'nin 16 ve 17 numaralı şiirleri gazeldir. Bunlardan 16. şiir âşikâne gazel özellikleri gösterirken 16 numaralı şiirin konusunu Karadeniz bölgesinin önemli gıdalarından olan fındık oluşturmaktadır.

Nazım Şekli Vezin ve Kafiye

Visâlî, farklı nazım şekilleriyle şiirler kaleme almıştır. Mecmuada bulunan 17 şiirin beşi gazel (10, 11, 12, 16, 17); sekizi müfred (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8); ikisi kaside (14, 15); biri kıta (13) ve biri muhammes (9) nazım şekilleriyle kaleme alınmıştır. Bunlardan 13. Numaralı şiir kıta özellikleri göstermekle birlikte 11'li hece ölçüsüyle kaleme alınmış olması kıta nazım şekline uygun düşmemektedir.

Mecmuada yer alan on yedi şiirden onu (*fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün*, altısı *mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün* vezinleriyle kaleme alınmıştır. 13 numaralı şiir ise bir önceki paragrafta ifade edildiği gibi 11'li hece ölçüsüyle kaleme alınmıştır.

Visâlî'nin şiirlerinde bazı vezin kusurları görülmektedir. 9 numaralı müfredin ve 14 numaralı kasidenin 2. beytinin vezninde ise hata vardır.

Visâlî'de bazen anlamın vezne feda edildiği görülmüştür. 10 numaralı güftenin 2. bendinin 2. dizesinin sonunda geçen "ayn-ı cemlerde" ifadesinde vezni uydurmak için "-emde" şeklinde giden kafiye örgüsü bozulmuştur:

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

Sen ol maḥbūb-ı Mevlāsın ki yok mişlün dü 'âlemde
Şefâ'at kânı bir baḥr-i 'aṭāsın 'ayn-ı cemlerde
Seni hem cān u dilden sevmeyenler ḳaldılar ğamda
Nazīrūñ gelmedi ey şāh-ı 'âlem nesl-i âdemde
Ol zātūñ ismine maḫzar olan ol nūr-ı Mevlādur

Yine aynı şiirin 2. ve 3. bentlerinde, 8 numaralı müfredde 14 numaralı kasidenin dördüncü beytinde 15 numaralı şiirin 23. beytinde geçen “ol/o” kelimesinin de anlama katkısı olmadığı halde vezin uyumunu sağlamak amacıyla kullandığı görülmektedir. Bununla birlikte metinde sıkça imale ve zihafalara rastlanmaktadır. Aşağıda Visâlî'nin şiirlerindeki bazı zihaf ve imale örnekleri verilmiştir:

İmale

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

Cemālūñle beni sermest ü ḫayrān eyledūñ ḫāy ḫāy

Sirişküñ nemlerin bir baḥr-i 'ummān eyledūñ ḫāy ḫāy (10/1)

Zihaf

Fā'īlātün fā'īlātün fā'īlātün fā'īlün

Gülşen-i ḫüsnūñ temāşā êdici ey ğonca-leb

Çoḳdur ammā biz raḳībūñ ğözine olduḳ diken

Klasik edebiyat şairlerinin zaman zaman Türkçe kelimelerde med yaptıkları bilinmektedir.⁹ Visâlî'de de bu çeşit medlere rastlanmaktadır. 9 numaralı şiirin 5. bendinde geçen Türkçe “kara” kelimesinde vezin gereği yapılan med bu duruma örnektir.

Dil ve Üslup Özellikleri

Metinde müstensih kaynaklı da olabilecek bazı yazım özellikleri dikkat çekmektedir. 3. numaralı müfredin 2. dizesinde geçen “ne hâcet” kelimesi bitişik yazılmıştır. 5 numaralı müfredde “olmak” yardımcı fiilinin “an” zarf

⁹ Bkz. Hakan Taş (2008). “Klasik Türk Şiirinde Türkçe Sözcüklerde Med”, *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, Yıl: 9, Sayı 19, s.143-156.

fiil ekiyle çekimlenmesiyle oluşan “olan” kelimesinde lam harfi yerine lamelif kullanılmıştır.

Arapça ve Farsçayı bildiği anlaşılan Visâlî'nin eserlerinde Arapça ve Farsça kelimelere ve tamlamalara sık sık rastlansa da dönemine göre anlaşılır bir dil kullandığı görülmektedir. Şiirleri tasavvufi konulu olsa da âşikane tarzda kaleme alınmış şiirler de bulunmaktadır. Bunun yanında gazellerinde sade bir dil kullanımı ve yerel söyleyişlerin hâkim olduğu görülmektedir. Visâlî'nin mensur risalelerinde daha sanatlı bir dille karşılaşılmaktadır.

S o n u ç

Visâlî 18. yüzyılda yaşamış Trabzonlu bir şairdir. Hayatı hakkında kaynaklarda fazla bir malumat bulunmayan Visâlî, eserlerinden anlaşıldığı kadarıyla tekke kültürü içerisinde yetişmiş ve Rifâiyye tarikatının otuz dördüncü şeyhi olmuştur. Yine eserlerinden elde ettiğimiz bilgiye göre kendisi çeşitli vesilelerle çok sayıda seyahat etme imkânı bulmuş ve bu sayede ulema ve meşayihden birçok kimseyle görüşmüştür. Hayatının son çeyreğinde İstanbul'a geldiği, kısa ya da uzun müddet burada ikamet ettiği anlaşılmaktadır.

Visâlî'yle ilgili İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi TY 2247 numaralı mecmuada, şaire ait ikisi mensur biri manzum olmak üzere üç risale, Sadabad Kasrı'nın övgüsünde bir muhammes, tasavvufi bir kaside ve çeşitli konularda kaleme alınmış gazel ve müfredler bulunmaktadır. Visâlî'nin risâlelerinden *Diürrî'l-Yetîm Fî-Beyân-ı Ahlâk-ı Zemîm*, tasavvufi kavramlardan olan ahlâk-ı hamîde ve ahlâk-ı zemîme üzerine kaleme alınmıştır. *Tuhfetü'n-Nizâm* adlı risâlesinin konusunu ise tarikat silsileleri ve tarikat isimlerinin lafız özellikleri oluşturmaktadır. Visâlî'nin manzum risâlesi *Sâlik-nâme* ise tarikata yeni giren dervişlere tarikat adabını ve seyr ü sülûku öğretmek amacıyla kaleme alınmıştır. Sâliklere yol gösterici elli sekiz tasavvufi kavramın şerhini içermektedir. Visâlî'nin risalelerine bakıldığında derin bir tasavvuf kültürünün ve bu birikimin sâliklere aktarma çabasının varlığı görülmektedir. Bu durum da Visâlî'nin risâlelerine didaktik bir üslûbu getirmiştir.

Visâlî'nin şiirlerine bakıldığında çeşitli nazım şekilleri ve türlerini kullanarak dinî-tasavvufî bir anlayış çerçevesinde kendini ifade etme gayretinin varlığı görülür. Bu çerçevede ilâhî aşk, Allah'a ve Hz.

Peygamber'e özlem duyguları şiirlerinde baskın tema olarak yer alır. Bunun yanında fındık konulu gazeli ve Sadabad Kasrı kasidesi gibi din ve tasavvuf dışı konularda da şiirler kaleme almıştır.

Yer yer kafiye ve vezin kusurlarına rastlanmakla birlikte şiirlerinden ve mensur eserlerinden Visâlî'nin Arapça ve Farsça bilgisinin olduğu ve iyi bir eğitim aldığı anlaşılmaktadır.

Visâlî'nin dönemin sultanı III. Ahmed'in Sadabad Kasrı'nı imar etmesi üzerine yazdığı kaside şairin içinde bulunduğu ortam hakkında da ipuçları vermektedir. 1722 tarihinde inşası/onarımı gerçekleşen Sadabad Kasrı, Osmanlı Devleti'nin sanat ve eğlence hayatının özellikle İstanbul açısından en canlı olduğu dönemlerden biri olarak kabul edilmektedir. Bu dönemde şair ve sanatkarlara da ayrı bir önem verildiği bilinmektedir. Böyle bir dönemde şairin İstanbul'da bulunması ve dönemin padişahının övgüsünde bir şiir kaleme almış olması, Visâlî'nin de bu iltifata mazhar olan şairlerden olabileceği düşüncesini kuvvetlendirmektedir.

KAYNAKÇA

- BİLGİCİOĞLU, Banu, "Sâdâbâd", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.XXXV, 379-381, İstanbul 2008.
- ERDEM, Sadık, *Râmiz ve Âdâb-ı Zurâfâ'sı (İnceleme-Tenkidli Metin-İndeks-Sözlük)*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 1994.
- KESİK, Beyhan, "Firâkî (Visâlî) Şeyh Mustafa Firâkî Efendi" *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, [ET. 19/07/2023].
- KURNAZ, Cemal, Mustafa Tatcı, *Tuhfe-i Nâilî (Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri)*, CII, Bizim Büro Yayınları, İstanbul 2001.
- Müstakimzâde Süleyman Saadeddin (2000). *Mecelletü'n-nisâb, Tıpkı basım*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000.
- TAŞ, Hakan, "Klasik Türk Şiirinde Türkçe Sözcüklerde Med", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, Yıl: 9, Sayı 19, s.143-156, İstanbul 2008.
- Visâlî (Firâkî), *Tuhfetü'n-Nizâm*, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar 2247. 46vr.
- ZAVOTÇU, Gencay, *Tezkire-i Rızâ (İnceleme-Metin-Dizin)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2020.

MECMUA

İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi 2247 Numaralı Mecmua**Fiziksel Özellikler**

46 vr., ön ve arka kapak deri, ön kapakta zencireksiz şemse bulunmakta, 1^a ebru süsleme, 1^b'de İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesinin eski ve yeni mührü bulunmakta, 2^b'de mor bir mürekkeple *Dürrü'l-Yetîm* adı verilip 2247 numara kaydı düşülmüştür. İlk satırda mor mürekkeple Hâlis Efendi Kütüphanesi notu düşülmekte, Yazı talik, sayfalar çetveli olup mensur bölümlerde 17, manzum bölümlerde ise ortalama 16 satırdan oluşmaktadır. Başlıklar kırmızı metinler ise siyah mürekkeple kaleme alınmıştır.

İçerik Özellikleri

46 varaktan oluşan mecmuada 1^b'de Visâlî'ye ait dört müfred şiir, 2^a'da muhammes biçiminde yazılmış bir naat ile bir güfte, 2^b'de Visâlî'ye ait bir ilahî, 3^a-23^a arasında mensur biçimde kaleme alınmış *Dürrü'l-Yetîm* adlı bir ahlak risalesi, 24^a-33^b arasında yine mensur biçimde kaleme alınmış *Tuhfetü'n-Nizâm* adlı ahlak risalesi, 34^a'da Visâlî'nin bir gazeli, 35^a-36^a arasında Visâlî'ye ait bir 39 beyitlik bir kasîde, 37^a-43^b arasında Visâlî'nin tarikata yeni giren dervişlere tekke edeb ve adabını öğretmek için kaleme aldığı manzum mensur karışık *Sâlik-nâme* adlı manzum risale, 44^a-43^b arasında Sadâbâd kasrının inşası için kaleme alınmış kaleme alınmış 32 beyitlik bir kaside, 45^a-44^b arasında Visâlî'ye ait iki gazel yer almaktadır.

Mecmua İçerik Tablosu

Şair	Şiir No	Vr. No	Başlık	Şekil	Tür	Beyit Sayısı
Visâlî	1	1 ^b	Müfred	-	-	1
Visâlî	2	1 ^b	Müfred	-	-	1
Visâlî	3	1 ^b	Müfred	-	-	1
Visâlî	4	1 ^b	Müfred	-	-	1
Visâlî	5	1 ^b	Müfred	-	-	1
Visâlî	6	1 ^b	Müfred	-	-	1
Visâlî	7	1 ^b	Müfred	-	-	1
Visâlî	8	1 ^b	Müfred	-	-	1
Visâlî	9	2 ^a	Hazâ na'at-ı Nebî 'aleyhi's-selâm güfte-i Vişâlî	Muhammes	Naat	5
Visâlî	10	2 ^a	Güfte-i Vişâlî	Gazel	Güfte	5
Visâlî	11	2 ^b	-	Gazel	İlahi	6
Visâlî	12	2 ^b	-	Gazel	Gazel	6
Visâlî	-	3 ^a - 23 ^a	Dürri'l-Yetim- Fî- Beyân-ı Ahlâk-ı Zemîm	Mensur	Nasihât-nâme	-
Visâlî	-	24 ^a - 33 ^b	Tuhfetü'n-Nizâm	Mensur	Nasihât-nâme	-
Visâlî	13	34 ^a	-	Kıta	-	10
Visâlî	14	35 ^a - 36 ^a	Hâzihi kaşide-i Şeyh hâcî Muştafâ el-Vişâlî küddise sırruh semmene Birruh	Kaside	-	39
Visâlî	-	37 ^a - 43 ^b	Sâlik-nâme	Mesnevi	Nasihât-nâme	93
Visâlî	15	44 ^a - 44 ^b	Eyâ şehenseh-i dünyâ ki mülküj ola pâyidâr	Kaside	Medhiye	29
Visâlî	16	45 ^a	-	Gazel	-	5
Visâlî	17	45 ^a	-	Gazel	-	5

M E T İ N

1.

Müfred¹⁰*Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün**Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -*

Mazhar-ı feyzullah oldıkda bildür Cebra'ıl
Mäsivâdan el çekerse 'arif-i billâh olur

2.

Müfred¹¹*Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün**Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -*

Qâbil-i idrâk olan sâlikde dü ma'nâ olur
Biri seyr-i ibret-i mürşid biri feyz-i ilâh¹²

3.

Müfred¹³*Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün**Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -*

Olmayan idrâk idrâk ehlinün çeşmindedür
O görüp anlar seni ser-tâ ne hâcet söylemek

4.

Müfred¹⁴*Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün**Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -*

Kıyl [ü] kâlin râhını sildi süpürdi rûzigâr
Esdı bu bād-ı hâkîkât yerde hiç söz kalmadı

5.

Müfred¹⁵*Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün**Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -*

Sanma ki zâhid olan tākuvâ ile maqbûl olur
Mäsivâsın tarh eder de erişür maqşudına

¹⁰ 1b.¹¹ 1b; Beytin üstü çizilidir.¹² Beyin üstü çizilidir.¹³ 1b.¹⁴ 1b.¹⁵ 1b.

6.

Müfred¹⁶*Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün**Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -*

Sālik[ün] gūşında hū-vār hersdür 'ayne'l-yaķın
 Hiç sezā mı var-iken çalmaķ günāhuñ cānların

7.

Müfred¹⁷*Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün**Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -*

Bu zemāyim çok derūñ dāmunda bānlar çaldurur
 Qalb-i müfredde anuñ-çün qahrı zünnār giydürür

8.

Müfred¹⁸*Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün**Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -*

Her kimūñ ki 'aql [u] fikri qaldı ise bādede
 Kırlırlu o hātem-i engüşteri sun bādede

9.

Hazā na'at-ı Nebī 'aleyhi's-selām güfte-i Vişālī¹⁹*Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün**Hecez + - - - / + - - - / + - - - / + - - -*

1. Celālūñ pertevi 'aşıklara bir verd-i ahmerdür
 Cemāl-i tal'atuñ āyine-i nūr-ı tecellādur
 O gūşū-yı 'aşinūñ 'anber-i būy-ı müşennādur
 Cebinūñde hilāl-ebrūlaruñ māh-ı dil-ārādur
 Hābibūm rūy-ı pākūñ şems-i hāverden mücellādur
2. Sen ol maħbūb-ı Mevlāsın ki yok mişlūñ dü 'ālemde
 Şefā'at kānı bir baħr-i 'atāsın 'ayn-ı cemlerde
 Seni hem cān u dilden sevmeyenler qaldılar ğamda
 Nazīrūñ gelmedi ēy şāh-ı 'ālem nesl-i ādemde
 Ol zātūñ ismine maħzar olan ol nūr-ı Mevlādur
3. Cihāñun nānına lezzet vēreñ hoş dem-be-dem māyeñ
 O sadr-ı mesned-i ā'lādan ā'lādur güzel pāyeñ
 Kamu dūnyā vü 'uqbāya şerefdür nūr-veş āyeñ
 Anuñ-çün düşmedi rūy-ı zemīne şu'le-i sāyeñ
 O tūbā kāmētūñ ol 'arş-ı ā'lādan mu'allādur

¹⁶ 1b.¹⁷ 1b.¹⁸ 1b. Beyit derkenardadır.¹⁹ 2a.

4. Bu na't-ı pāk-ile bā'ış olupdur mäh-ı mevlüduñ
Tulū' etdi zamirüm levhine envār-ı mes'üduñ
Yazıldı hāme-i kudretle dil rüyına ma'hüduñ
Bu demde mazhar-ı leṭāfet oldı ism-i Maḥmüduñ
O ma'nā-yı ḥaḳīkatde bu nazmum dürr-i yektādur
5. Ne mümkin vaşfuñ yād eyleyem ey verd-i perverde
Seni medḥ-ile yād etmiş devā kılmış şamu derde
Senüñ pür 'aşık-ı şādıklarındandır bu efsürde
Ġarībüñdür diler senden şefā'at rüz-ı maḥşerde
Vişālī pür-günehkār ümmetüñdür rüyı qaradur

10.

Güfte-i Vişālī²⁰*Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün**Hecez + - - - / + - - - / + - - - / + - - -*

1. Cemālünle beni sermest ü ḥayrān eyledüñ ḥây ḥây
Sirişküñ nemlerin bir baḥr-i 'ummān eyledüñ ḥây ḥây
2. O 'ışkuñ gülşeninde ey yüzi gül vechi aḥsensin
Beni bülbül gibi şevküñle nālān eyledüñ ḥây ḥây
3. Seḥerlerde bu āh u vāh u feryādum senüñ-çündür
Anuñ-çün bendeñi sen ehl-i efgān eyledüñ ḥây ḥây
4. Cebinüñ nürünü 'arz eyledüñ mevlüd delilinde
Baḫa o cüd-ı luṭfuñ ile iḥsān eyledüñ ḥây ḥây
5. Dem-ā-dem pertev-i nür-ı vişālünle beni cānā
Derünüm ḥānesin bir mäh-ı tābān eyledüñ ḥây ḥây

11.

İlāhī²¹*Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün**Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -*

1. Sīne-i pür-yāreme em etmedüñ meh-pāre sen
Küy-ı 'ışkuñda ḡarīb oldum dil-i bī-çāre ben
2. Gülşen-i ḥüsnüñ temāşā edici ey ḡonca-leb
Çoḫdur ammā biz raḳībün gözine olduḫ diken
3. Bāḡbānum yoḫ yere göz dikme verdüñ ḥārına
O gül-i şad-berg-ile cānā dikendür pīrehen
4. Puṭa-i la'l-i lebüñdür ḳāl eden 'ışk ehlini
Zerlenürse ṫān mıdur sīneñ senüñ [ey] sīm-beden

²⁰ 2a.²¹ 2b.

5. Biz vişālünle dil-i ‘atşān olursak ğam degül
Tek hemān dünyāda sen şāĝ ol eyā vech-i ḥāsen

12.²²

Mefā’ ilün mefā’ ilün mefā’ ilün mefā’ ilün
Hecez + --- / + --- / + --- / + ---

1. İki göz dā‘imā şeyḥler verāsına mezāhirdür
Bu ḥāl-ile olan sālīk dem-ā-dem hem müzāhirdür
2. Bu bahruḡ dürlerin dürdi düşürdi sa’y ile ammā
Maḥalline eger maşraf olursa şarfa ḥāzırdur
3. Ḥanānuḡda nedür o aĝlamaklarla şikāyetler
Ḥudā-yı Lem-yezel bilmez mi ki rızkuḡda nāzırdur
4. Bu ḥālet mübtedā yekden zuhūr eyler perişāna
Olur vāy aḡa kim böyle olan ḥvāba misāfirdür
5. Ḥuşūşā kim ola şeyḥ-i dīn ben sālīkem cānā
Müselmānam dēyü ‘ucb eyler ammā cürmi vāfirdür
6. **Vişālī** çekmemişdür keşret-i dünyāyı ‘afv eyle
Şafā-yı ḥāḫır-ı cem‘iyyeti dā’im muĝāyirdür

13.²³

11’li Hece Ölçüsü

1. Göñül ‘azm eyledi bilād-ı Şāma
Dāĝ-ı Kaşsun oldum ‘ışka uyaldan
2. Bu dil murĝın ‘aceb düşürdüm dāma
Zār u zebūn oldum ‘ışka uyaldan²⁴
3. Ḥāke yüzüm sürüp dā’im çağlaram
Nehr-i Ceyḫūn oldum ‘ışka uyaldan
4. Sīneme zaḫm urup daĝlara düşdüm
Yāre meftūn oldum ‘ışka uyaldan
5. Vişāl-i yār için devr-i felekde
Bir çarḫ-ı dūn oldum ‘ışka uyaldan
6. Gözüme görünmez tāc u kabālar
Bir zer-nişān oldum ‘ışka uyaldan
7. Sündüs oldı bu eynümde ‘abālar
Özge seyrān oldum ‘ışka uyaldan

²² 2b.

²³ 34a.

²⁴ Vezin hatalıdır.

8. Def' oldı zülmetüm leyl-i şümārum
Māh-ı tībān oldum 'ışka uyaldan
9. Sīne-i ŝadrumda çerāgān ile
Bāg-ı rūŝān oldum 'ıŝka uyaldan
10. **Viŝālī** ḥamd olsun ğanī Mevlāya
Vaŝl-ı cānān oldum 'ışka uyaldan

14.²⁵

**Hâzihi kaŝīde-i Ŝeyḥ Hâcī Muştafâ el-Viŝālī quddise
sırruh semmene birruh**

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

Hecez + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Egerçi 'ālem-i ŝüretde zāhir ŝekl-i insānuz
Velīk²⁶ cevher-i pür-ma'nā ile bir kenz-i pinhānuz
2. Pederde kaṭreyüz māderde deryā-meşrebüz ammā
Velī mevc-i ḥaḳīkatde nihān bir baḥr-i 'ummānuz
3. Yem-i vaḥdet ŝudūrı ŝadrumuzdan cūŝ idüp dāyim
Hem ol deryāda mellāḥuz görünmez ḥaddi pāyānuz
4. Yazılmaz ḥāmelerle naḳŝ-ı ḥāküz āb ü nāruz hem
Gehī bādüz gehī o rū-yı deryā üzre elvānuz
5. Ḥayāt-ı cāvidānuz teŝne diller cem'ine ḥālā
Çıḳup zülmet verāsından revān bir āb-ı ḥayvānuz
6. Ŝafāya reh-nümāyuz hem cefāya bir necāḥuz hem
Bu zülmetde ḳalan bī-çāreye şem'ı ŝebistānuz
7. Nazarda necmüz ammā dīde-i ehl-i ḥaḳīkatde
Sa'ādet āsmānında toĝar bir māh-ı tībānuz
8. Fūrū'-ı feyzümüzden behre-dārdur ḥātır-ı 'uŝŝāk
Nehāra āfitābuz lāle-i leyle çerāgānuz
9. N'ola enfāsumuzdan cān u dil kesb-i ŝafā ētse
Gülāb-ı rüy-ı yāruz neŝve-baḥŝ-ı verd-i ḥandānuz
10. Yıḳılmış ḥāneler ta'mīridür endīŝemüz dāyim
Ŝafā-baḥŝ-ı derūn-ı çāre-sāz-ı ḳalb-i vīrānuz
11. 'Amā-yı ğafleti maḥv itmege rāh-ı hidāyetde
'Uyūn-ı ḳālibe hem cevher-i kühl-i Ŝīfāhānuz
12. Sikender-veş olup hem-rāh-ı Hızr-ı ma'rifet dāyim
Ṭaleb-kār-ı ḥayāt-ı dāyimüz bu yolda 'aŝānuz

²⁵ 35^a-36^a.

²⁶ Velīkin Y.

13. Gehî pervâne-yi şem'î ümîdüz künc-i hasretde
Gehî zûlmet-nişîmân-ı ğama şem'î firâvânuz
14. Ne cāhın isterüz dehrün ne hāy u hūyını çarḥuḡ
Geçüp varlık ḥicābından nühüfte ehl-i seyrânuz
15. Cihānda terk-i ḥaşmetdür bize cāh u ḥaşem ancak
Gedā-yı bî-ser ü sāmānuz ammā özge şulṭānuz
16. Şafā-yāb-ı nedîmānuz ḥaḳîḳat olmadur maṭlab
Anuḡ-çün ṭālib-i cānān olan yārāna yārānuz
17. Dil-i aşḫāb-ı ikrāra olup āyîne-i ma'nā
Vucūd-i münkire sehm-i ḳazāyuz tiġ-i 'uryānuz
18. Gül-i maḳşûdı her laḫza taşavvur eyleyüp dilde
Mişāl-i bülbül-i şeydā bahāristānda nālānuz
19. Ḥaḳîr-i nā-tüvānuz bî-nevāyuz mūr miḳdāruz
Egerçi 'ālem-i ma'nide manzūr-ı Süleymānuz
20. Tevāzu' ṭālib-i āġāha oldı bā'iş-i rıfat
Felekde parlaḳuz ammā yine ḥāk-ile yeksānuz
21. Odur müslim elinden hem dilinden ḥalḳ ola sālîm
O ma'nâyı müsellemler tutmuşuz pākîze iz'ānuz
22. Bahāristānumuz bād-ı ḥazāndan olmaz āzürde
Gül-i tevḥîd ile memlū müzeyyen bir gülîstānuz
23. Ṭarîḳatle ḥaḳîḳat dersin ezber eylerüz ḥālā
Mürîd-i sünnet-i pāküz muṭî'î şer'î dilşānuz
24. Ümîd oldur ki ḥandān eyleye faẓlıyla ol Ḳayyūm
Deme ğafletle tā ki ey dil-i şürîde giryānuz
25. Resûl-i Ekreme 'ıṣḳ u muḥabbet rehberi cāndur
Müdām ol rehber cānlar vērür ferḥunde 'unvānuz
26. Ṭarîḳ-i ehl-i sünnet ve'l-cemā'a rāh-ı eslemdür
Bi-ḥamdillāh selāmet ehliyüz ḥaḳḳā Müselmānuz
27. Tekellüfden beridür iḥtilātı ehl-i iḥlāşuḡ
Ḳalender-meşrebüz biz ḥvāceġān-ı bezm-i 'irfānuz
28. N'ola rüz u şebüm mülk-i ṭalebde 'ıyd ü ḳadr olsa
Ṭarîḳ-i ḥufyede pertev-nümā-yı 'Abd-i raḥmānuz
29. Ḥanîfî mezhebüz hem Ḳādirî-meşreb bizüz cānā
Vuḳūf-ı ḳalb ile maḥrûse-i dilde nümāyānuz
30. Aşıl bünyādumuz on bir kelime dilde nāzırdur
Hem ol şoḫbet-nişîn-i sālîkāna 'ayn-ı dermānuz
31. Sukût-ile olur bāzārumuz sūḳ-ı sa'adetde
Metā'ı ma'rifetlerle müzeyyen bir bezestānuz

32. Dem-â-dem şevkumuz o âfitâb-ı ma'nevîdendür
Bizüz ol lü'lü'-yi lâlâ gehî la'l-i Bedağşânuz
33. Şinâverler talar deryâmuz içre şayd éder dürler
Şadef batnında bir dürr-i yetîmüz anda mihmânuz
34. Biziz gözler yaşın Ceyhûn iden o vâdi-i gamda
Kesânuz hâşılı bu raḥmet-i ḥaḫ ile şükrânuz
35. Hulus-ı tām ile maḥrem bize hem-dem olur her kim
Ö ki birlikde ḫalmışdur bilür anlar ne mizânuz
36. Şadâḫatle gelen gelsün şalâdur ehl-i 'uşşâka
Görünsün 'ayn-ı cemlerde bu demlerde nedîmânuz
37. O dem elden gelen ḫaḫkı sevenlerden dirîğ olmaz
Ganî ismine maḫzar olmuşuz ḫubb-ı 'azîzânuz
38. Bahâüddîn pîrünj lem'a-i ḫüsn-i bahâsından
Dem-â-dem tesliyet-baḫş-ı ḫulüb-ı müste'iddânuz
39. Bi-ḫamdillâh olup mecmûa'-i esrâr-ı sübhânî
Ṭarîḫ-i Naḫşibendîde Vişâlî naḫş-ı Yezdânuz

15.

Eyâ şehenseh-i dünyâ ki mülküñ ola pâyidâr²⁷*Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün**Hecez + --- / + --- / + --- / + ---*

1. Eyâ Ḥân-ı Ahmed ğâzi bu cā-yı Şa'd-âbâdun
Demân-ı devletün oldı kemâlî Şa'd-âbâdun
2. Bir âşâr eyledün yoḫdur cihân içre aña hemtâ
Nazîri var mıdur dünyâ duralı Şa'd-âbâdun
3. Sezâdur devlet-i 'âliyye ki bu cāy-ı müstesnâ
'Aceb mi olmasa hergiz mişâli Şa'd-âbâdun
4. Müzeyyen bir maḫâm-ı dil-güşâdur serv-ḫadlerle
Gider mi didelerden hiç ḫayâlî Şa'd-âbâdun
5. O ḫâtim-ḫazret-i âşâf güzel sa'y eyledi ḫaḫka
Rüsûm-ı resminünj oldı maḫâlî Şa'd-âbâdun
6. Bu cāy-gâhı²⁸ mümtâzı édüp bâğ-ı behişt-âsâ
Bu himmetle göründi meh hilâlî Şa'd-âbâdun
7. Varup o âşaf-ı dârâ-ḫadem rencide ḫullara
Dizildi sū-be-sū tâze nihâlî Şa'd-âbâdun

²⁷ 44a-44b.²⁸ Kelimenin üstü çizilidir.

8. Halâş etdi o nehrin egriligin toğrı rāh etdi
Açıldı gül-i ʔālī²⁹ baht ile fālī³⁰ Şaʔd-ābādun
9. Bütün eṯrāfını dīvār-ı senglerle metīn etdi
Emīn oldı bu kayğudan zevālī Şaʔd-ābādun
10. O kaşr-ı dil-güşālar rāhat oldı cüş-ı mālardan
Sühende kalmadı hıç ihtimālī Şaʔd-ābādun
11. Göñüller mülkine faşl-ı bahārī ʔayn-ı māvīdür
Güzeldür ḥāşılı o cān-fezālī Şaʔd-ābādun
12. Nice derd ü elem ıssı varup def-i ğumūm eder
Kıomaz ādemde ğam büy-ı ğazālī Saʔd-ābādun
13. Şabā müşk-i ʔaşīnūḡ baḡş eder eṯrāfına her dem
Olup mülk-i ḡoten şanki cibālī Saʔd-ābādun
14. Dıraḡt-ı müntehālırsa güzel ḡalvet-nişīn oldı
Müberrā oldı keşretten bu ḡālī Saʔd-ābādun
15. Dolabın çarḡ-ı mā-fīḡāya teşbīḡ etdi ʔarifler
Nażar ehline ʔankā perr ü bālī Saʔd-ābādun
16. Derūn-ı māda üç serle döker āb-ı revān azdur
Olur teskīn döküldikce celālī Saʔd-ābādun
17. Cesīrler seng-i mermerle maʔarifler hünerlerle
Açıldı selsebillerle zülālī³¹ Saʔd-ābādun
18. Şeref-yāb oldı zīnetle bu cāy-ġāḡ³² oldı ḡoş
Cihānda kalmadı aşlā melālī Saʔd-ābādun
19. Göñüller eylesün bāy u gedā gelsün dēyü dāʔim³³
Bu maʔnālarda anlansun meʔālī Saʔd-ābādun
20. O bāġlar bāġçeler faşl-ı bahār oldıġda bülbüller
Açılsun ġül gibi ġülsün cemālī Saʔd-ābādun³⁴
21. Açıldıġda bu ġülzār-ı ḡazānı ʔayn-ı ʔalemdür
Semenlerle o reng-i āl ālı Saʔd-ābādun
22. Varaġdan ref³⁵ olup nām-ı pür-saʔdı āşikār oldı
Çü ābād oldı ism³⁵-i ḡaḡt u ḡālī Saʔd-ābādun

²⁹ Kelimenin üstü çizilidir.

³⁰ Dizede *Zülālī* kelimesinin üstü çizilmiştir.

³¹ *suʔālī* kelimesinin üstü çizilmiştir.

³² Bu kelimenin yerinde üstü çizili bir şekilde *ʔarşa* kelimesi yazmaktadır.

³³ Dizenin üstüçizilidir.

³⁴ Beytin üstü çizilidir.

³⁵ Kelimenin üstü çizilidir.

23. Bu remzün o müsemmasına bâ'is nâm u şânından
Senün ey pâdişâhâ çok suvâli Sa'd-âbâduñ
24. Yazılmaz hâmelerle şerh edersem ki bu bünyâdı
Kaşîdemde ne mümkün infi'âli Sa'd-âbâduñ
25. Kuşûrum dâmen-i luţfunla 'afv eţ ey kerem-kânî
Ne mümkün vaşf ola medh-i cemâli Sa'd-âbâduñ
26. Sa'âdetle mübârek olsun ol cây-ı ferağ gel kim
Hemîşe müstedâm olsun ricâli Sa'd-âbâduñ
27. Haţâlardan emîn etsün seni ol hazret-i Mevlâ
Hudâyâ olmasun hergiz zevâli Sa'd-âbâduñ
28. Vezîr-i a'zamun evâşıfı dârâ ola hürrem
Anunla kâmyâb oldu bu kâli Sa'd-âbâduñ³⁶
29. Gelüp bir ehl-i vağdet lafzen ü ma'nen dedi târih
Bu biñ yüzle otuzbeşde **Vişâli** Sa'd-âbâduñ

16.³⁷

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + - -

1. Mest ü hayrân eyleyen gülşende şebbûdur meni
Dâmına bend eyleyen o çâr ebrûdur meni
2. Âsiyâb-ı çeşmüñe şordum seni kim döndürür
Remz-ile güldi dedi hep döndüren şudur meni
3. Ben dedüm ki bir perî-peyker melek şayyâdıyam
Dâğ u şahrâ gezdüren o 'ayn-ı âhûdur meni
4. Tâlib-i didâr-ı Haqqam maqşadum dünyâ degül
Eyleyen dâ'im hayâl-i fikr-i meh-rûdur meni
5. Men **Vişâli**yem vişâlin vaşlınuñ müştâkıyam
Andan ayr u gayr yok mağrem eden hûdur meni

17.³⁸**Medh-i fındık-ı altun**

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

Hecez + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Leţâfet sükunun halvâsınun bādâmı fındıkdur
Kâmunun intizârı hasreti hem-kâmı fındıkdur
2. Yedi yüz hem yedi maqşûdı bir yüzden eder hâşıl
Hüner meydânınun o tığ-i şamşâmı fındıkdur

³⁶ Beytin üstü çizilidir.

³⁷ 45a.

³⁸ 45b.

3. Füsünında yed-i beyzâsı var teşhîr-i ‘âlemdür
Anuñ-çün rütbe-i âlâlaruñ kıssâmı fındıkdur
4. Bütün bu ‘âlemüñ bünyâdını kimdür yapan dersen
Bu târihte ‘aceb müşkil-güşâdur nâmi fındıkdur
5. **Vişâlî** ta‘n-ı nâs etme bu nâma sen de mâ’ilsin
‘Azîz ismine mazhardur her iş encâmı fındıkdur

"18TH CENTURY POET VISALİ AND HIS UNKNOWN POEMS"

Abstract

In the field of classical Turkish literature, there are many poets whose names or works have not been reached yet. One of these poets is Visâlî [1731-32], who is the subject of the study. Visâlî is one of the poets of the 18th century and is from Trabzon. The poet, whose real name is Mustafa, uses the pseudonyms Firâkî and Visâlî. Visâlî is a poet belonging to the Rifaiyye sect, and the content of his works generally consists of religion and mysticism. There is a journal called Tuhfetü'n-Nizâm in the Istanbul University Rare Works Library TY 2247, which belongs to the poet, whose life and works are not enough in the sources. In this magazine, there are poetic and prose treatises on Sufism and various poems written in various verse forms. In this study, the poems belonging to Visâlî, which are included in the journal recorded with the name Tuhfetü'n-Nizâm in the library records, were examined in terms of issues such as subject, verse form, meter, rhyme-redif. Based on the works in the journal, data on Visâlî's life, creed and literary personality were determined and the poet's biography and literary personality were tried to be revealed. In addition, information about Visâlî's other works, which are included in the journal and not included in the study, are also given. Thus, it is aimed to reveal the life and works of a poet who has produced products in the field of classical literature and to present them to the researchers of the field.

Keywords

Visâlî, mysticism, sadabad, journal, tuhfetünnizam.